(ומעשה): גבי אדם. כהן: [יג] הא דלית בה עצם. אם עצם הלחי התחתון עודף על העליון הוי מום אפילו בבהמה אבל אין בה עצם אלא שספתו התחתונה ארוכה [יד] ומקבלת העליונה ועודפת עליה באדם הוי מום ולא בבהמה: מתני' אזן הגדי שהיתה כפולה. שיש לו שתי אזנים מצד אחד אזן בתוך אזן: בזמן שהוא עצם אחד. שאין (ו) להם אלא תנוך אחד שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה הרי זה מום: ואם אינה עצם אחד. שהתנוכים מובדלים למעלה אינו מום וטעמא לא איתפרש לי (ז) עגלה דמי לבעלת ה' רגלים דהאי אזן בתוך אזן אינו נראה כל כך: לשל חזיר. מפרש

תורה אור

א] ומעשה נמי שלחי התחתון עודף על העליון שאל רשב"ג לחכמים ואמרו ה"ז מום, והא גבי אדם הוא דתנן *שפתו העליונה עודפת על התחתונה או שתחתונה עודפת על העליונה ה"ז מום גבי אדם הוא דכתיב °איש איש מזרע אהרן: איש ששוה בזרעו של אהרן, אבל בבהמה לא: אמר רב פפא לא קשיא הא דאית בה עצם הא דלית בה עצם: **מתני'** *אוזן הגדי היתה כפולה, אמרו חכמים בזמן שהוא עצם אחד מום *ובזמן שאין בו עצם אינו מום רבי חנניא בן גמליאל אומר זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר ושאין בה שלש חוליות ה"ז מום: **גמ'** ת"ר *פיו בלום ורגליו מבולמות מחמת (א) ב] הרוח אינו מום, מחמת העצם ה"ז מום. *אזניו כפולות: (ב) ג] בחסחסות אחת ה"ז מום בשתי חסחסיות אינו מום: *ר"ג אומר זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר: אמר רב פפא *לא תימא סקטינא אלא דכריכא אף ע"ג דאלימא: או שאין בה שלש חוליות וכו': אמר רב הונא בגדי: שתים ה"ז מום, שלש אינו מום, בטלה שלש הרי זה מום, ארבע אינו מום מיתיבי בגדי: אחת הרי זה מום שתים אינו מום, בטלה: שתים הרי זה מום שלש אינו מום תיובתא דרב הונא, ורב הונא *מתני' אטעיתיה איהו סבר מדרישא בגדי סיפא נמי בגדי ולא היא רישא בגדי וסיפא בטלה: **מתני'** רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת (ג) ד] בעינו ושנפגם עצם ידו ורגלו ושנפרק עצמו של פיו, *עינו אחת גדולה ואחת קטנה, אזנו *אחד גדולה ואחד קטנה במראה אבל לא במדה רבי יהודה אומר ה] (שתי ביציו) (אחת) גדולה כשתים שבחבירתה ולא הודו לו חכמים: **גמ'** למימרא דיבלת הוי מומא ואלו *שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה בעל גרב ובעל יבלת ותסברא הא ו] כתיבא °יבלת באורייתא אלא ל"ק הא בגופו הא בעינו, מבדי קרא סתמא (ד) ז] מה לי בגופו ומה לי בעינו אלא לא קשיא הא דאית בה עצם הא דלית בה עצם; דקרא דאית בה עצם, מתני' דלית בה עצם: בעינו הוי מומא בגופא לא הוי מומא ולית לה עצם ח] בגופא פסולה הרי תלתול בעלמא הוא *דתנן *ר"א אומר בעלי ט] התלתולין פסולין באדם וכשירין בבהמה אלא אידי ואידי בעינו ולא קשיא הא בשחור הא בלבן *והא אין מומין בלבן אלא אידי ואידי בלבן י] אמר ר"ל לא קשיא הא דאית בה שער הא דלית בה שער: עינו אחת גדולה וכו': תנא גדולה כשל עגל קטנה כשל אווז: אזנו אחת גדולה וכו': ורבנן עד כמה *תניא אחרים אומרים אפילו אינה לשניה אלא כפול בשירה: **מתני'** זנב העגל שאינה מגעת לערקוב אמרו חכמים כל מרבית עגלים כן כל זמן יא] שהן מגדלין הן נמתחות (ה) יב] איזהו ערקוב (שאמרו) ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר בערקוב שבאמצע הירך: גמ'

פיו בלום. פירש בקונטרס בלשון ב' נפוח וכו' *בלשון ראשון שפי' ובלום קלר דבלום הוא לשון סתימה כמו חוטמו בלום דלקמן בפרק מומין אלו (דף מג:) דפירושו נקביו סתומין כדפי' לקמן בקונטרס וכמו בולם עצמו בשעת מריבה בפ' כיסוי הדם (חולין דף פט.) *[כח]: **והא** אין מומין בלבן. ואע"ג דפלוגתא היא לעיל (דף נח:) הא אוקימנא לעיל מתני' כמ"ד אין מומין בלבן: **אלא** אידי ואידי בשחור גרסינן. ולא גרסינן בלבן: ה"ג

בגמ': **גמ'** בלום. קלר: מבולמות. קלרות ברוחב אנקפלי"ד בלע"ז: אם מחמת הריוח. שאין לו ריוח כל כך בפה: [טו] ולא בעצם ולא בבשר השפתים אינו מום: ואם מחמת העצם. שהשפתים פתוחות יפה אבל הלחיים אדוקות זו בזו שאינו יכול לפותחן דכי אכיל או פעי מרחיב השפתים ונראה העצם כעוד ה"ז מום וכן ברגלים שרגליו קלרות מחמת (ח) הלוח של מדה אחת העצם והבשר של כפות הרגלים [טז] שלא היו רחבין כל כך אינו מום, ואם מחמת העצם שהעצם קלר והבשר מרחיב מלמטה ויולא לחוץ הרי זה מום. והמורה גרים מחמת הרוח ופירושה כדפרישנא אבל לתקן הלשון אין יכולת ואיכא דגרסי מחמת הריות כדפרישנא ל"א פיו בלום נפוח אם מחמת הרוח שנפח מהמת [יז] דילא אינו מום דהדר בריא ואם מחמת העצם שעבה ביותר הרי זה מום [יח] ובתוספתא דבכורות (פ"ד) מלאנו מחמת הרוח אינו מום מחמת עצמו ה"ז מום: הסחוס. תנוך: קטינא. דקה מאד: כריכא. עגולה שזנב הטלה הוי רחבה יתר על עוביה: בגדי שתים. חוליות בזנב ה"ז מום: רישא. אזן הגדי, סיפא [יט] אין בה שלש חוליות: **מתני'** יבלת. [כ] ורוהי"ן: ושנפגם עצם ידו. דניכר המום ולעיל איירי בנשבר (ט): עצמו שבפיו. שהשיניים קבועות בו ולמעלה מן החוטין [כא] דאי חוטין גופיה אפילו נפגמו או נגממו נמי: במראה. שלכל נראה שזו גדולה מזו: אבל לא במדה. שאם אין ניכר אלא במדה אינו מום: ולא הודו לו. ארבי יהודה קאי: **גמ'** לא במקדש. דנפסל מן המזבח: ולא במדינה. דאינו מום גמור לישחט עליו בחוץ: גרב. חזזית: ותסברא. דלא מום [כב] הוא: והא כתיב יבלת באורייתא. גבי מומין גמורין (ויקרא כב) עורת או שבור או חרוץ או יבלת: בגופו. [כג] לאו מום גמור הוא: והא קרא סתמא. כתיב: אלא. בגופו נמי הוי מום ולא קשיא קרא דמשמע דאפילו בגופו הוי מום אמתני' דמשמע דאינו מום גמור אלא בעין אבל בגופו מום הוא ליפסל ולא לישחט [כד] קרא דאית ביה עצם, ומתני' הכא דבעין הוי מום והא דקתני מתני' דבגופו לא הוי מום בדלית בה עצם: ולית ביה עצם בגופו פסולה הוי. בתמיה: תלתול. חתיכות בשר התלויים בו כגון בני אדם שיש להם אצל אזניהם רצועות קטנות של בשר וממעי אמן הם: פסולין באדם. אם כהן הוא פסול לעבודה דבעינן שוה בזרעו של אהרן: אלא אידי ואידי בעין. אמתני' קאי ולא אקרא: והא אין מומין בלבן. ואפילו במקדש כשר לשחוט: אידי ואידי. הא דקתני אין שוחטין (י) במקדש ובמדינה בלבן והא נמי דקתני אין מומין בלבן תרווייהו [כה] ליבלת (במומין שבלבן) אית ביה שער מגונה הוא ועלה קאי מתני' אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה: והא דקתני אין מומין בלבן בדלית בה שער. ומתני' דמום גמור הוא כדאוקימנא בשחור ובדלית [כו] (נמי) עצם, וקרא בדאית בה עצם, דאי מתניתין דהכא בדאית בה עצם אמאי נקט בעינו: ורבנן. דלא הודו לו בבילים עד כמה תהא חבירתה קטנה דמכשרי: **מתני'** לערקוב. לפרק שבירך ובגמ' מפרש איזה ערקוב: כל מרבית עגלים. כל תרבות מנהג של עגלים כך הוא [כז] [א] (שיש) זנבן מגיעות לערקוב הילכך בציר מהכי הוי מומא וכשהן גדולים הולכות ונמתחות עד למטה: שבאמצע הירך. מפרש בגמרא:

* * *

רבינו גרשום

אבל בבהמה לא הוי מומא: לא קשיא הא. דאית ביה עצם בשפתו התחתונה הוי מומא: שהיתה כפולה. בשנים: בזמן שהיא עצם אחד. שהסחוס שלה אחד ולמעלה נכפלת הוי מום: פיו בלום. דחוק הרבה: ורגליו מבולמות. חרות ודחוקי' הרבה הטלפיים: אם מחמת הריות. כלומר אם הוא בלום מחמת שאינו מרויח אינו מום: אם בלום מחמת העצם. שהעצם דחוק הרבה ומחמת כן אינו יכול לפתחו הוי מום: בחססית. היינו סחוס: דכריכא. עגולה וקטינא. רכה: שלש אינו מום. שכן דרכה: סיפא. או שאין בה ג' חוליות בטלה קא מיירי: ושנפגם עצמו שבפיו. לחיו: שאין שוחטין עליהן. הבכור במקדש להקריבו דשמא מום הוא: ולא במדינה. דשמא לא הוי מומא ואסור לשוחטו במדינה אלא על מום גמור: ובעל יבלת. אלמא דלא הוי מום גמור: לא קשיא הא. דקתני אין שוחטין על יבלת היינו כי הויא בגופו ומתניתין וקרא דחשיב ליה מום כי הויא בעינו דקרא אית ביה עצם ביבלת שבגופו הוי מום ומתניתין דאין שוחטין דלית ביה עצם הא בעינו אע"ג דלית בה עצם הוי מומא. בגופו לא הוי מום. כי לית בה עצם הא פסול הוי להקרבה. אמאי תלתול בעלמא. תלתול כעין שומא של בשר שתולה בעור: לבן. אין מומין בלבן אמאי אין שוחטין במקדש: אלא אידי ואידי בלבן. (ליש' בכלה כך דרשו בשבתא דריגלא): הא דאית ביה שיער. ביבלת שהלבן הוי מומא והא קמ"ל אע"ג דשאר מום לא פסול בלבן אי אית ביה שיער פסיל ואי ליכא שיער בו לא פסיל: במראה אבל לא במדה. כלומר דלא יהיב שיעורא לאוזן גדולה כי היכי דיהיב לעין גדולה ולביצה גדולה: ורבנן. דלא הודו לו עד כמה תהא האחת קטנה מחברתה דהוי מומא עד פחות מכפול: ערקוב. מקום כף הירך:

* * *

שיטה מקובצת

א] מעשה נמי שהלחי התחתון: ב] מחמת הריוח אינו: ג] כפולות בחססית אחת כו' בשתי חססיות אינו: ד] שיבלת בעינו ושנפגם עצם ידו ועצם רגלו ושנפגמה עצמו של פיו ס"א שנפקם ועוד בקצת ספרים שנפסק עצמו שבפיו: ה] אומר אחת מביציו גדולה כשתים בחברתה ולא הודו: ו] הא יבלת כתיבא באורייתא: ז] סתמא כתיב מה: ח] בגופא פסולי הוי מומא לא הוי: ט] בעלי התלתולין: י] אמר ר"ל לא קשיא: יא] זמן שהן מגדילין: יב] באיזה ערקוב אמרו: יג] כהן הס"ד ומה"ד אבל בבהמה לא יאת אמרת בבהמה התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום הס"ד ומה"ד הא: יד] ארוכה ונקפלת על העליונה: טו] בפה לא: טז] תי' שלא היו נמחק: יז] מחמת זיקא תי' דיצא נמחק: יח] מתי' ובתוספתא כו' עד סוף הדבור גליון: יט] סיפא ושאין בה: כ] יבלת וידואה תי' ורואין נמחק: כא] החוטין קא מיירי: כב] מום גמור הוא: כג] בגופו לאו מום: כד] לישחט עליו קרא כו' ומתני' דהכא: כה] תרווייהו ביבלת במומין שבלבן דאית ביה: כו] ובדלית ביה תי' נמי נמחק: כז] הוא שיהו זנבן: כח] הדם כמו אוצר בלום הס"ד:

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פ"ז מהל' ביאת המקדש הלכה ג טור י"ד סימן שט:

מו ב מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ד טור שם:

נ"ל וכ"ל כלשון ראשון שפירש כו' נ"ק

מז ג מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ו טור שם:

מח ד מיי' שם הל' ט:

[וע"ע ברש"י בחולין קז: ד"ה בלם]

מט ה מיי' שם הלכה ג טור שם:

נ ו מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ה טור י"ד סימן שט:

נא ז מיי' שם פ"ח הלכה ו טור שם:

נב ח מיי' שם הלכה ג טור שם:

נג ט מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ב טור שם:

נד י כ מיי' שם ופ"ח מהלכות ביאת מקדש הלכה ו טור שם:

[כתובות ע. קה: חולין קלג:]

ס"א ושנפסק

[נ"ל דתניא]

[לעיל נח:]

מסורת הש"ס

לקמן מד.

ויקרא כב

כ"א ואם אינו עצם אחד וכ"ל

נ"ל ר' חנניא ב"ג

כ"א לא קימא דכריכא וקטינא אלא פי' נ"ק

[לעיל נג]

אחת גדולה ואחת נ"ק

[לקמן מא.]

[לקמן מג:]

נושא
מום
1 - באוזן
2 - בגנה

נושא
ליישב דברי ר' הונא ומקור תנאי מחלוקת חוליות בגנה שנחשב מום

נושא
יבלת
• אית ביה/לית ביה עצם
• בעינו/בגופו

מבנה
סתירה במשניות

* זאו מום גמור

סוגיות ליישב מספר מקורות בעניין נושא הנ"ל (ברש"י לקמן)

ואם לא מגיעו כוי מות

הגהות הב"ח

(א) גמ' מחמת (הרוח) תא"מ ונ"ב ס"א הריות: (ב) שם כפולות (בחכחכות) תא"מ ונ"ב ס"א בחסחסות: (ג) שם במשנה את שיבלת בעינו וכו' ושנפסק עצמו שבפיו וכו' רבי יהודה אומר אחת מביציו גדולה כשתים: (ד) גמ' קרא סתמא כתיב מה לי: (ה) שם במשנה איזה ערקוב אמרו ר' חנינא: (ו) רש"י ד"ה בזמן וכו' שאין לה אלא: (ז) ד"ה ואם אינה וכו' לא איתפרש לי ומכל מקום לא דמי: (ח) ד"ה ואם מחמת העצם וכו' מחמת הריות של מדה וכו' כפות הרגלים אלא שלא היו פספיות רחבין כל כך: (ט) ד"ה ושנפגם וכו' בנשבר הס"ד ואח"כ מ"ה ושנפסק עצמו שבפיו וכו' ולמעלה מן החוטין קמיירי דאי חוטין גופייהו דהיינו השיניים עצמן שבאמצע הפה כאן לעיל אפילו נפגמו או נגממו נמי הוי מום הס"ד: (י) ד"ה אידי ואידי וכו' אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה והא נמי דקתני וכו' תרווייהו ליבלת שבלבן ולא קשיא אית ביה שער כצ"ל:

הגהות צ"ק [א] כך היא גי' התוס' ויש גורסין שאין זנבן מגיעות לערקוב הילכך בציר מהכי לא הוי מומא כו' וע' בתוס' ז"ק